

«ҚАЗАҚША САЙРА-2014»

Рахымжан Отарбаев

Әңгімелер жинағы (қазақ және орыс тілінде)

ПЕРІШТЕЛЕР ҰЙЫҚТАМАЙДЫ

Электрондық оқулық

Рахимжан Отарбаев

Сборник рассказов (на казахском и русском языках)

АНГЕЛЫ НЕ СПЯТ

Электронная книга

Қазақстанда кеңінен танымал прозашы, драматург Рахымжан Отарбаевтың әңгімелер жинағын біріктіретін «Періштелер ұйықтамайды» кітабы Академик З.Қабдолов атындағы қордың (әдеби-тарихи мәдени «Алшы» қорымен серіктестік негізінде) атыраулық жазушылардың электрондық кітапханасын екі тілде қалыптастырудағы кезекті үлесі болып табылады.

Бастапқыда кітаптың түпнұсқалық мәтіні қазақ тілінде жазылып, барлық шығармаларды жазушы, ақын, Бекет Қарашин (он сегіз әңгіме) және аудармашы Қалиолла Байменов тәржімалаған (соңғы он әңгіме)

Осылайша, кітаптың барлық мәтінін лексикалық білім аспектісін орындауға қабілетті біртұтас көркем сөздік-аудармашы қызметінде деуге болады. Яғни, мазмұн екі тілге аударылып, мәтіннің түпнұсқасы іспетті кіріктірілген интерактивті сөздіктің қызметін атқарады, сондай-ақ, жинақты оқу кезінде онлайн режимінде орыс тілінен қазақ тіліне және керісінше аударма жасауға мүмкіндік береді.

Кітап үлгісі электрондық кітаптарды пайдаланушылар арасында бүкіл әлемде кеңінен таралған iPad және Android тұғырнамаларымен біріктірілген, яғни олар электрондық әдебиеттің барлық дерлік ридерлер типін тұтынушыларға қолжетімді етуге мүмкіндік жасайды.

Жинақ тізбектеу арқылы жалпы қолжетімді әдеби серверлерде, танымал ақпараттық және әлеуметтік желілерде, Қабдолов қорының сайтында, жобаның арнаулы сайтында, сондай-ақ серіктестердің, жазушылар одағы мен әдеби клубтардың электрондық пошталарына жіберу арқылы таратылады. Кітапты жүктеп алу тегін.

Аталған кітап Академик З.Қабдолов атындағы қордың «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014» жобасы бойынша «Теңізшевройл» ЖШС-нің қаржылай демеушілігі негізінде шығарылған. Ол қазақ тілін үйренуге ынталы көпшілік оқырманға арналған.

Редакциялық алқа:

Бас редактор - Бекет Қарашин;

Редакторлар – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин;

аудармашылар – Б. Қарашин, Қ.Байменов;

Құрастырушы - Бекет Қарашин

Кітапты беттеуші және дизайнер – И. Борзых

Книга «Ангелы не спят», представляющая собой сборник рассказов широко известного в Казахстане прозаика и драматурга Рахимжана Отарбаева, является очередным вкладом фонда им. академика Кабдолова (в партнёрстве с Литературно-историческим культурным фондом «Алшы») в формирование уникальной электронной библиотеки атырауских писателей на двух языках.

Оригинальный текст книги был изначально казахским. Все произведения претерпели процесс перевода в исполнении писателя и поэта Бекета Карашина (восемнадцать рассказов) и переводчика Калиоллы Бейменова (десять последних рассказов)

Таким образом, весь текст книги представляет собой единый художественный словарь-переводчик, способный выполнять образовательный аспект. То есть содержание лексически адекватно дублируется на двух языках, представляя собой как текст оригинала, так и встроенный интерактивный словарь, который позволяет в процессе чтения в он-лайн режиме получить перевод с русского на казахский, и наоборот.

Формат книги совмещается с наиболее распространенными среди пользователей электронных книг во всём мире платформами iPad и Android, что делает ее доступной пользователям практически всех типов ридеров электронной литературы.

Сборник распространяется посредством выкладки на общедоступных литературных серверах, в популярных информационных и социальных сетях, на сайте фонда Кабдолова, специализированном сайте проекта, а также многочисленных рассылок по электронным адресам партнёров, писательских союзов и литературных клубов. Скачивание книги бесплатное.

Книга издана на инвестиционные средства ТОО ТШО по проекту фонда имени академика Зейноллы Кабдолова «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014». Она предназначена для широкого круга читателей и масс, заинтересованных изучить казахский язык.

Редакционная коллегия:

Главный редактор - Бекет Карашин,

Редакторы – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин (Москва)

Переводчики - Б. Карашин и К. Байменов;

составитель – Б. Карашин,

Верстальщик и дизайнер – Ирина Борзых

Отарбаев Рахымжан - 19/10/1956 жылы Атырау облысы, Құрманғазы ауданында туған.

1977 жылы Орал педагогикалық институтын бітірген. Әр жылдарда «Орал өңірі» газетінде тілші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Қазақ телерадиокомитетінде редактор, «Қазақ әдебиеті» газетінде, «Жалын» альманахында бөлім меңгерушісі, Қырғызстанда Қазақстан елшілігінің аттасесі, Маңғыстау облыстық телерадио компаниясының төрағасы, Атырау облыстық драма театрының директоры, ҚР Президенті Әкімшілігінде сектор меңгерушісі қызметтерінде болған. Астанадағы Ұлттық академиялық кітапхананың Бас директоры болып істеген.

Шығармашылығы:

Жазушының әр жылдары «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Аспандағы ақ көбелектер, Біздің ауылдың амазонкалары, Айна-ғұмыр, «Отверженный мир» атты прозалық жинақтары және таңдамалы шығармаларының 2 томдығы жарық көрген. Қытайдың «Ұлттар» баспасынан қытай, қазақ тілінде 2 томдығы, Ресейдің «Художественная литература» баспасынан орыс тілінде бір томдығы және «Проводник судьбы» жинағы жарық көрген. Жекелеген шығармала-

РАХИМЖАН ОТАРБАЕВ

Отарбаев Рахимжан - родился 19/10/ 1956 года в Курмангазинском районе Атырауской области.

В 1977 году окончил Уральский педагогич. институт. В разные годы работал корреспондентом в газете «Орал өңірі», учителем казахского языка и литературы, редактором в казахском комитете телерадио, в газете «Қазақ әдебиеті», заведующим отдела в альманахе «Жалын», атташе посольства Казахстана в Киргизии, Председателем компании радио-телевидение Мангистауской области, директором театра драмы Атырауской области, заведующим сектора Администрации Президента РК, Генеральным директором национальной академической библиотеки.

Творчество:

В разные годы были опубликованы его прозаические сборники: «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Отверженный мир» и 2 тома избранных произведений. Издательство «Ұлттар» в Китае выпустило двухтомник на казахском языке, издательство «Художественная литература» в России выпустило однотомник на русском, а также сборник «Проводник судьбы». Отдельные произведения издавались на итальянском, английском, французском языках. В изда-

ры итальян түрік, ағылшын, француз тілдерінде басылған. «Каир» баспасынан «Соғыстың соңғы бомбасы» деген атпен 1 томдығы араб тілінде жарияланды. Көптеген пьесалары республикалық және шетел театрларында сахналанған.

Атақтары:

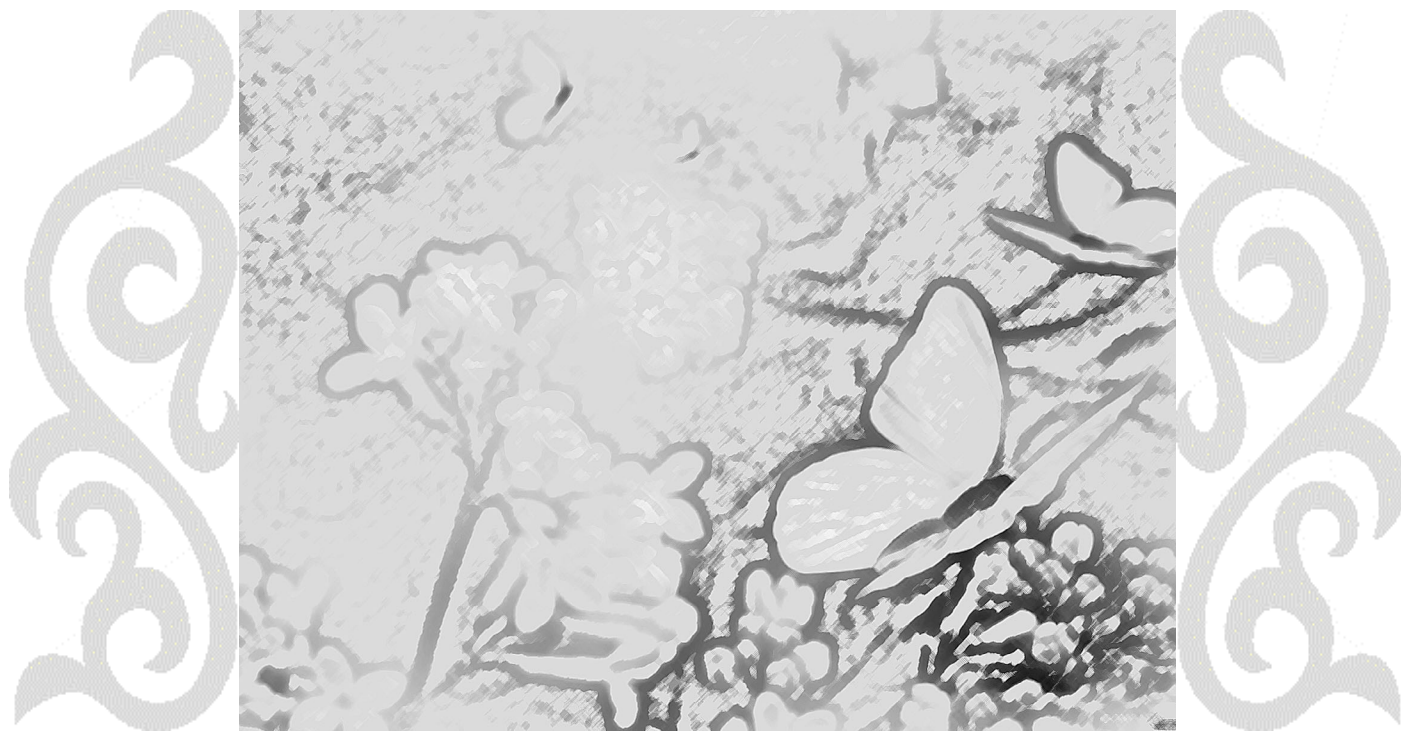
Махамбет сыйлығының лауреаты, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, халықаралық Шыңғыс Айтматов сыйлығының лауреаты, халықаралық «Академик Зейнолла Қабдолов марапатының» иегері, «Парасат» орденінің иегері, «Атырау қаласының құрметті азаматы»

тельстве «Каир» была издана книга «Последняя бомба войны». Множество Пьес Рахимжана Отарбаева было поставлено республиканскими и зарубежными театрами.

Награды и звания:

Лауреат премии имени Махамбета, лауреат Международной премии имени Чингиза Айтматова, Заслуженный деятель РК, обладатель международной награды им. Академика З. Кабдолова, Обладатель ордена «Парасат», «Почётный гражданин города Атырау».

АСПАНДАҒЫ АҚ КӨБЕЛЕКТЕР

Құмырсқаға тиеңдерші, іздегені өмір ғой.

Фирдоуси

Тағы да ақ көбелектердің соңынан қуып діңкелеп,
аңқасы кеуіп оянған.

* * *

Оқтаудай көшенің оң қапталында иін тіресіп,
итініп ұмтылған жүргіншілер арасында ба-
тып-шығып, шығып-батып ұз-зақ жүрді. Бет алы-
сы базар-ды. Күндегісі осы. Шөл ғой шыдатпай
жүрген...

Табанын қыздырып алғандар мұның шабан қи-
мылын шаң қаптырғандай. Ертеңгі қызыл арай
еркін тарап, күн қуатына мініп, шекесін шақты.
Ақ кепкісін қышыған шекеге жығып, ажырайып
зеңгір көкке қараған.

Жүнделмеген жетім тайлақтай алба-жұлба жалғыз

БЕЛЫЕ НЕБЕСНЫЕ БАБОЧКИ

*Не тревожьте муравья,
ему своя дарована дорога*

Фирдоуси

Снова гоняясь за белыми бабочками, обессилев,
иссушив зёв, он проснулся.

* * *

Долго шел по правой стороне прямой улицы,
пропадая-появляясь, возникая-исчезая, среди
трущихся друг о друга плечами, спешащих про-
хожих. По направлению к базару. И каждый день
так. Жажда же не дает покоя.

Утренняя заря, разыгравшись, будто полуденная
жара, жжет висок. Повернув белую кепку набе-
крень, прикрыв ею зачесавшийся висок, взглянул,
широко раскрыв глаза, на огромное небо.

Словно неостриженный верблюжонок-сирота со

бұлт беталды маңып жүр.

Тамыздың таңғы шығымен таңдай жібіткен қала торғайы да жұрттың ыңғайына шоқақтап ұшып-қонып байыз таппайды. Бұл жазғанның да базардан дәмесі бар шығар. Әлден уақытта:

– Ой, дәурен-ай! – деген дауысқа мойын бұрған. Қайырылған ешкім көрмеді.

Сарысу жиналған оң аяғын еркелете бастырып жанынан бір кейуана озып барады. Жетегіндегі жас қызға арзу-арманын айтқан сыңайлы.

– Мен де сендей болғанмын, – дейді жарықтық кісі.

Қасындағы күмірә болғыры жыртаң қағып көзін жайнаңдатады. Жайнаңдатқан сайын көшенің арғы бетін тінтіп қарайды.

Кеудеше мен етектің қабыспай тұрған тұсынан сығалаған жалғыз көз – кіндігі түскірі қарсы жүргіншіні көздейді.

– Сен де мендей боларсың...

Кемпір мен қыздың қарасы батқасын ғана есін жиды. Ой теріп, уайым арқалап, шексіздіктің құшағында кетіп бара жатқан жалғыз өзі дейсің бе? Әне, бәрі де...

Баяғы Дәурен дәу қаланың бетке ұстар базарында шалбар саудалаушы еді. Арық қатынның арты эзер сыярдай ғана орынға көздің жауын алдырып, ағын, көгін, қарасын жайып...

– Жәке, сізге сұмдық жарасады...

– Тәте, құйып қойғандай екен, – деп өз тауарына өзі тамсанып бітетін.

Алушысы түскір де алуан-тын. Желпілдеген жасы, жер жетектеген кәрісі, сүйріктей сұңғағы, мимырт басқан мықыры, шілаяқ сидаңы, балпаң

свисающими клочьями шерсти, плыло по нему бесцельно блуждающее одинокое облако.

Ленивые воробьи, освежившие рты утренней августовской росой то, взлетая, то, приземляясь, беспокойно подпрыгивают возле людей. Наверное, и эти несчастные питают надежды на базар. Спустя время, услышав:

- Ой, даурен-ай (ну и время)! – повернулся на раздавшийся голос. Никого, обращающегося к нему по имени, не заметил.

Мимо проходила бабушка, осторожно ступая на правую ногу, одоленную ревматизмом. Похоже, давала советы-пожелания молодой девушке, сопровождавшую ее.

- И я была такой, как ты, – молвила добрая старушка.

Попутчица ее, да будь она неладна, строя гримасы, окидывала все вокруг игривым взглядом. Окидывает так, будто обыскивает. Даже противоположную сторону улицы.

Да отпадет ее одноглазый пупок, выглядывающий на месте, где не встречаются пояс ее юбки и полы жилетки, пристально осматривает встречных прохожих.

- Да и ты станешь такой, как я...

Только тогда, когда пропали из вида старушка с девушкой, собрался с мыслями. Разве он один, кто размышляет, несет на себе груз переживаний, находится в объятьях бесконечности? Воң, все...

Даурен, о ком пошла речь, торговал брюками на огромном базаре большого города. На маленьком пяточке, где еле-еле вместился бы таз худенькой торговки, раскладывал, вызывая рябь в глазах, белые, синие, черные...

- Жәке, вам здорово идет...

- Тәте, вы, как будто, в них влиты, – приговаривая все это, расхваливал свой товар.

Покупатели, да не пропадут они, бесконечно разнообразны. Юркие, как юла, юноши, серпом согнувшиеся старцы, растянутые ростом исполины,

қаққан бөкселісі... Ақшаның бет-жүзіне қарамас сахиы, теңгенің мөрін жылап жалайтын сараңы... Ой-дөйт дерсің!

Десе де, қалтаға құйылған тиынның сыңғыры жиылып кеп бұйра бас, ақсары өңді, ашаң, әдемі жігіттің пәтер жалдауына да, назқоңыр нәпақасына да, Жарбай ауылындағы жалғыз шешесіне де жетіп-артылатын.

Шалының қара шаңырағын жықпаймын деп төртағандап отырған кейуананы айына бір барып сүйсіндіріп, ас-суын қамдап кететін.

Қайтарда: «Құлыным-ау», – деп қасқа жолдың бойына дейін шығарып салғанда көлбеңдеген кең көйлегінің етегіне алтын шуақ үйіріліп, өзімен бірге жан тыныштығын, қанағат пен иманды қоса-қабат алып қалғандай болатын.

Бұл қалаға кіре жанталасы басым алқын-жұлқын беймаза өмірге сіңіп жүре берер-ді. Жанын бірге саудалаған бұл ұйыққа түспес еді... Әлимасы бар ғой.

Кәдімгі базардың кіреберісінде су сататын, екі қасының нақ ортасында тарыдай ғана меңі бар қызше. Иә, иә, сол! Әр шалбарды өткізген сайын кеп су ішетін.

– Кербаланың шөлінен келдіңіз бе? – деді бірде ұяң жымиып.

– Жок, кең балақ, тар балақтың сорынан жеттім.

Сыңғыр етіп күліп жіберген. Жай күлкі емес, шыны ыдыс сынып, ауаға тарап кеткендей.

Содан бастап су емес, сынған ыдыстың құлағыңды қуантар дыбысын іздейтін. Сыңғыр! Өне, көзге көрінбей шашырап барады.

Аға-жеңгенің қолына қарап қалған жетім нарша екен. Жүзінде сәбилік пәктік ұйып, үркектеу жа-

кривоногие коротышки, суетливые скороходы, талию с тазом сравнившие толстяки... Щедрые, не считающиеся с ценами, скупые, слёзно просящие скидку... Ну и ну, можно сказать.

Тем не менее, монет, со звоном накопленных в кармане, хватало кудрявому, светлолицему, худощавому, красивому парню и на аренду квартиры, и на сытные застолья, и на содержание одинокой матери, проживающей в ауле Жарбай.

Раз в месяц, наведывая свою мать, решившую любовью ценой сохранить кров своего покойного супруга, радовал ее этим посещением, обеспечивал всем необходимым.

Бедная, провожая его в обратный путь до самой дороги в колыхающемся, широком платье, в подоле которого кружились золотые солнечные лучи, со словами «жеребёночек мой», расставалась, оставляя вместе с собой душевное спокойствие, удовлетворение и благодать вместе взятые

Вернувшись в город, он тут же втирался в чрезмерно стремительный, суетливый, рваный ритм жизни. Он бы не ступил в эту торгующую даже душами трясину... Если бы не Алима.

Та самая девушка, продающая воду у входа на базар, между бровями которой ровно посередине их красуется родинка, величиной с просьяное зёрнышко. Да, да, она. Всякий раз, продав брюки, пил по несколько стаканов за раз.

- Прибыл из солончаков Доссора или из песков Жассора? – как-то спросила, застенчиво улыбаясь.

- Нет, из болота обтягивающих брюк, из сора широких штанин.

Раздался звонкий смех. Не просто смех, а звон разбитой стеклянной посуды, наполнивший собою воздух.

С тех пор стал искать не воду, а звон, радующий слух. Звон! Вот и сейчас, невидимый глазу разбрызгался он.

Оказалась сиротой, была на попечении брата и его жены. Из-под ее по-детски невинного облика

нарының түбінен ылғи да бір үміт сығалайтын.

Құмары қанбай ішкен мұның кәусар күлкісін сол шығар үзбей-жұлмай аман алып қалған.

– Күзге салым той жасаймыз, – дескен. Жарбайдағы жалғыз шешені қолға көшіріп аламыз, – дескен. Тек, әттең...

– Көне зиратты тегістеп жіберіп, үстіне мына «Неке сарайын» салды. Алда көктемегірлер-ай! – деген таныс дауысқа қараған.

Сарысу жиналған оң аяғын еркелетіп басатын кейуана екен. Бусанып алыпты, жауырыны бүлкіл қағады.

– Бүгін неке қидырғандар сұмдық көп. Елге жалғыз көз кіндігін көрсетіп келе жатқан қыз «сұмдық» деген сөзді айызы қанып, сағызша созып айтты.

– Е, мал семірді. Жеміс-жидек пісті. Жұрттың күйегі түспегенде қайтеді? Жетектегі қызды қаралай желік кеулеп көтеріліп-басылды.

– Өй, осы күнгі жастарда бәтуа жоқ. Түнде берген уәдеден таң алды тайып шығады... Тас лақтырым жердегі базары түскір жеткізбеді ғой.

Жолай дүкен біткенді сығалап, алды-артын орап жүргізбеуін көрдің бе қақбастың!... Тек, әттең!

Күнделікті шалбар саудасы қызған тұста:

– Базар қожасы шақырып жатыр. Тез жет! – деген хабар алған. Аң-таң боп тұрып қалыпты. Бетінің ұшынан қаны тамған, көк көз жігіт ағасын ілеуде бір көріп қалатын. Аста-төк байлығын базардың бүкіл қатын-қалашы аузының суын тамызып айтып тауыса алмаған.

– Несін айтасың, костюмін күніне екі мәрте ауыстырады.

– Қасқа-ау, айтып тұрған көйлек-дамбалың не,

сквозь пугливую натуру все время выглядывала какая-то надежда.

Наверное, именно она, не прервав, не оципав, сберегла ее исцеляющий жаждущих смех.

Договорились справить свадьбу осенью. Перевезти мать из Жарбая, взять на попечение. Только, вот, жаль...

- Сровняв с землей древнее кладбище, построили на нем этот «Дворец бракосочетания». О, Алла, да прервутся их дни, – услышав, обернулся на знакомый голос.

Оказалась та самая старушка, осторожно ступающая на правую ногу, одоленную ревматизмом, но уже вспотевшая, сдвигающимися рысью лопатками.

- Сегодня свадеб ужасно много, – растягивая, словно жвачку, слово «у-жас-но» и получая от этого явное удовольствие, проговорила девушка, демонстрирующая всем свой одноглазый пупок.

- Э, скот отучнел, овощи-фрукты поспели. Как же не быть людскому достатку, – обронила фразу старуха. Шедшую с ней девушку приподняло, а затем покинуло возбуждение, охватившее было ее.

- Уа, нет лада у нынешней молодежи. Уговор, данный ночью, утром уже забывается... Базар, пропади он, вроде бы на расстоянии броска камня, да не дает дойти.

Заглядывая в любой попавшийся на пути магазин, появляясь, то спереди, то сзади, не дает прохода, старая кляча. ...Только, вот, жаль...

В разгар каждодневной торговли брюками:

- Вызывает хозяин базара. Живо, иди! – сообщили ему известие. Удивленно замер. Краснолицего с зелеными глазами хозяина видел только раз. Базарные женщины, пуская слюни, не могли исчерпать разговоры о его баснословных богатствах.

- Что там говорить, в день по два раза меняет костюмы.

- Глухая, что ты все о тряпках, да он в неделю раз

құрығанда аптасына бір жаңа машина мініп шығады.

– Әйеліне Парижден вилла сатып әперіпті. Онысы басқа иіссуды менсінбей, тек «Шанельге» шомылатын көрінеді.

– Жалғыз қызы бар. «Джиптен» түспейді. Отырып қалған, отырып.

– Ойбай, отырып бай таңдайды да. Жүзіқара-ау, сені мен мен дейсің бе?

– Пішту, негрге күйеуге шығып, тайпа көсемімен таласып, шетелден қуылып келсе көрер ем отырмағанын. Отырады! – десіп шулағанда араның ұясындай жерді азан-қазан ғып жіберетін. Тіпті бір-бірін сөзден жыға алмай, жағаласып кетуге бар. Сол пышағы майдан кеппеген базар қожасы мұның қай қызметіне зәру боп қапты? Келімсек көп, оймақтай орнымнан айырылып қалмасам деп зәре-құты ұшқан.

Шешесі де әр барған сайын: «Құлыным, тым биікке шыққанға сенбе!» – деп зарлап қалатын. Шалбар саудалаған бақалшы ұлы тап бір төре үйлердің төрін бермей жүргендей.

Тілерсегі дірілдеп кең де жайлы кабинетке енгенде бетінің ұшынан қан тамған көк көз жігіт ағасы орнынан күлімсірей көтерілген.

– Кел, бауырым, кел! Өзіңді іні қылсам деп көптен көзім шауып жүр.

Аңырып бетіне қараған. Қожасының жанары мұның жүдеу иінін, қойны-қонышын тінткілеп жатыпты.

– Ассалау-мағалей-күм, – деді бұл одан әрмен сасып.

– Әлік алдым. Отыр. Демінді бас. Шалбары құрысын! Құтыл! Бүгіннен бастап маған кеңесші бол. Қызым екеуің... Қызмет көлігің... ақшаң...

– Сатылмаған тауарым көп еді... Қожасы саңқ етіп күліп жіберді.

садится за руль новой машины.

- Купил своей жене виллу в Париже. А та, говорят, пренебрегая другими духами, купается только в «Шанели».

- У него единственная дочь. Не сходит с джипа. Засидевшаяся девица.

- Ой-бай, да она выбирает себе мужа, сидя. Бестолковая, разве она, как ты или я?

- Тоже мне, посмотрела бы я, как она не засидится, если, выйдя замуж за негра, разругавшись с вождем племени, будет выставлена из заграницы. Засидится! – говоря и споря наперебой, жужжали, как пчелиный улей. Что за нужда, какие услуги от него хочет получить хозяин базара, сыром купающийся в масле? Не на шутку встревожился. Приезжих много, как бы не потерять свой пятачок.

И мать в каждый его приезд оставалась, причитая: «Жеребенок мой, не верь слишком высокому возвышению». Будто бы ее сын, торговец брюками, сидит на каком-то почетном месте, никому его не уступая.

Когда, дрожа коленями, вошел в просторный кабинет, краснолицый, зеленоглазый джигит, улыбаясь, встал со своего места.

- Входи, родной, входи. Давно, обратив на тебя внимание, хотел приблизить к себе.

Уставился на него растерянно. Хозяин пробежался взглядом по его худым плечам, по всем частям тела.

- Ассаламалейкум, - приветствовал он, теряясь еще больше в догадках.

- Салем. Садись. Успокойся. К черту штаны. Избавься! С сегодняшнего дня будь моим советником. Вдвоем с дочерью... Служебная машина... Зарплата...

- Но еще много непроданных товаров... Хозяин громко рассмеялся.

– Әй, бауырым, ешкім жалаңбұт қалмайды, қорықпа, өзгелер өткізіп береді.

Даурен көпке дейін есін жия алмаған...

...Батып-шығып, шығып-батып ұз-зақ жүрді. Бет алысы базар-ды. Күндегісі осы. Шөл ғой шыдатпай жүрген... Көше қазағының бәтуасыз әңгімесіне құлақ түрген.

Біреу әріптің обалына шығып мұрнынан сөйлейтін мықыр шал қасындағы ұзын сирақ, безеу бет баласына кіжінеді кеп.

– Былтыр піштірген қызыл өгізді сатып оқуға түсірдім. Мұғалімдерің зар сылайды, балаң әлі күнге әріп танымайды деп. Ал, керек болса... Қарғам сот болады деп шешең сұр, ісіп-кеуіп. Біз баяғыда кітапты сеп қоятын ек. Сылқыбай деген атағыма кір келтірдің, сатыры саман ит!

– Түй, папа, қойшы енді! – дейді онысы...

Үйелмелі-сүйелмелі екі кеңесшінің бірі – әлгі оңбағыр қатындарға айтқызсаң, тайпа көсемімен таласты дейтін – Сырғалы.

Қызылшырайлы, еркешора, еркін қимыл. Жанарының бояуы әкесінікіндей қою жұқпаған, аспан түстес көгілдір. Қарама-қарсы кеп тұра қалғанда тепсінген қос анары алқымыңды тіреп, аузыңа асатып жібергендей екен.

Сол күні Әлимасы:

– Бастық адам енді біздің суымыздан дәм татса жақсы, – деп бейкүнә жымыған.

– Қашанда сенің суатыңа құлаймын ғой, – деген бұл айғыр стақанды әдеттегідей төңкеріп жатып.

- Айтпақшы, ертең театрға барайық. Жақсы спектакль жүріп жатыр деп есіттім.

– Барайық. «Мерседесіңе» мені мінгізесің бе? – Сақтанып, сыбырлап айтты.

– Әрине.

Сыңғыр ете түскен. Шыны ыдыс сынып, ауаға тарап кетті.

- Эй, родной, никто без штанов не останется, не бойся, продадут другие.

Даурен долго не мог опомниться.

...Пропадая-появляясь, возникая-исчезая, шел долго. По направлению к базару. И каждый день так. Жажда же не давала покоя. Прислушался к бестолковым раз говорам уличных казахов.

Маленький старичок своим гнусавым свистящим голосом, обижая шипящие, сердился на своего прыщавого длинноногого сына.

- Продав в прошлом году красного кастрированного вола, устроил тебя на усебу. Усилителя залуются, говорят, до сего дня не знает букв. Вот это да. Мать твоя убеждена, сто светик ее будет судьей. Мы в наше время книги проглатывали. Замарал мое, Зылкыбая, имя, селудивая собака!

- Да, ладно, пап, прекрати-ка, – защищался тот.

...Из двух его советников, одна – как говорили базарные женщины, да останутся они непутевыми, – «разругавшаяся с вождем племени» Сырғалы.

Розоволицая, избалованная. Поведение вольное. Глаза не такие зеленые, как у отца, а цвета неба. Когда останавливается, попавшись навстречу, ее колыхающиеся парные гранаты упираются в горло, будто суются для проглатывания.

В этот день его Алима сострила с улыбкой:

- Хорошо, если советник станет пить нашу воду.

- Когда бы то ни было, буду падать у твоего водопоя, – выпалив это, он, как всегда, залпом осушил граненый стакан.

- Да, кстати, давай завтра пойдем в театр. Слышал, идет интересный спектакль.

- Пойдем. А на «Мерседес» свой меня посадишь? – спросила осторожно шепотом.

- Конечно.

Раздался звон. Крошево разбитой посуды разбрызгалось по воздуху.

Іле қожасының кабинетіне енген. Төрдегі жігіт ағасы ләм-мимсіз, басын төмен тұқыртады.

Жанында қаздып, қырыққан серке бұтанып тұрған қызының қызылшырайы өңіп, аспан түстес көгілдір көзі ақайранданып кетіпті.

– Не? – деді салған жерден. – Не? Дырдай басшысың. Әкемнен кейінгі. Еште, тұра қап есік көзінен сиырдың сідігіндей сары су ішесің. Содан кейін сені қай базаршы сыйлайды? Не?!

Екі иінін қусырып, төменшіктей берген.

– Тоңазытқышың толып, жарылып кетейін деп тұрған жоқ па? Не?!

– Жә-жә, – деп қызы қара дауылды көтеріп бара жатқан соң қожасы тұқырған басын тіктеді.

– Жә, енді! Дәурен қарағым, ел-жұртпен аралас-құралас болған жақсы. Бірақ, бұ қазақты бойыңа тым үйір ете берме. Балағыңа жармасса, бітті, басыңа бір-ақ қарғиды. Құрып кетсін! Сырғалының жоқтап тұрғаны сенің абыройың ғой. Жас жастың тілегі бір деген. Бір-біріңе осылай қамқор, сүйеніш боп жүріңдер. Мен сырттарыңнан сүйсініп, масаттанып отырайын.

– Кешіріңіз... Абайламай.

– Не?

– Сырғалы, қой енді! Ал, Дәурен, менің мынадай жоспарым бар. Біз базар аштық деп өз қазанымызда өзіміз қайнап мәз бола бермейік.

Көрші облыстарда, Алматы мен Астанада, жаңа, замани сауда орталықтары, шүкір, жеткілікті. Солардың озық үлгісін үйреніп, тың тәжірибесі болса іске асыруымыз керек.

Жабайы сауда бүгін бар да, ертең жоқ. Халыққа мінсіз қызмет көрсету – парыз. Осы шаруаны Сырғалы екеуіңе аманаттағалы отырмын.

– Жарайды, аға. – Жуасып айтқан.

– Бәрекелді! Ендеше, бүгін ұшыңдар. Міне, би-

Тотчас же зашел в кабинет хозяина. Тот сидел молча, понурился.

Его дочь, раскрасневшись, стояла рядом с ним, как вбитый кол, вид ее был грозен, словно у остриженного холощеного козла, глаза цвета неба метали молнии.

- Что-о?! – с ходу рывкнула она. – Да ты что! Ты же большой начальник. Второй, после папы. Еште, стоя у ворот, пьешь желтую, как моча коровы, воду. Какой торговец после этого будет уважать тебя? Что-о??

Вобрав голову в плечи, стал весь оседать.

- Холодильник твой, наполнившись, готов уже лопнуть? Что-о!!

- Ладно-ладно, – выпрямив понурюю голову, попытался успокоить отец свою дочку, поднявшую бурю.

- Ладно, хватит уже. Дәурен, дорогой, общаться с людьми надо. Но слишком не подпускай казахов этих к себе. Ухватят за штанину, конец, считай, тут же вспрыгнут на голову. Да пропадут они... Будьте так же друг другу опорой, опекой. Я же со стороны любовался и гордился бы вами.

- Извините... Случайно...

- Что-о!?!

- Сырғалы, хватит уже. Ну, Дәурен, у меня вот какие планы. Не будем вариться в собственном соку, быть самодовольными тем, что имеем базар.

В соседних областях, в Алматы, в Астане достаточно много новых современных торговых центров. Надо изучить их достижения, если есть передовой опыт, мы должны его использовать.

Дикий рынок сегодня есть, а завтра его не будет. Наш долг – безусловно обслуживать народ. Это дело хочу поручить вам, двоим.

- Хорошо, дядя, – выказал он покорность.

- Ну, и отлично! Тогда, сегодня же вылетайте. Вот

леттерің.

– Қанша уақытқа? – Қызы мейірленіп қызылшырайы мен аспан түстес көгілдір көзін қайтадан тапты.

– Асықпай қыдырайық, әке!

– Бір ай... екі ай... үш ай... Еріктерің білсін...

...Батып-шығып, шығып-батып ұз-зақ жүрді. Бет алысы базар-ды. Күндегісі осы. Шөл ғой шыдатпай жүрген...

Мұрнынан сөйлейтін мықыр шал қасындағы ұзын сирақ, безеу бет баласын әлі нықыртып барады.

– Сендей сігіт кезімде ат үстінен түспейтін ем. Есіл састық, сендерге қор болған. Оқуды оқсатпасаң қатын ал дедім. Көрші Құдайбергеннің қызына құда түсейін дедім. Семіз деп... Оның несі саман? Басының пайдасын білмейтін ит-ау! Қыста – сылы, сазда – көлеңке...

– Түй, папа, қойшы енді...

– Өй, нәлет! Үрлеп ауызға салғандай-ақ бала еді...

...Қала сайын тоқтап, бір төсектен өрген. Ілкі сәтте қашқақтап бой тартқанда:

– Не? – деген таныс дауысты естіген. – Осы мырғамның бәрі салбырап аспаннан түспеген шығар?! Менің арқам. Саған өле ғашықпын. Не?!

– Жарайды, енді, – деді. – Мен де... – Жалы жатып қалған екен.

– Жараса, су сатушы сұмырайдың көзін жоғалт! Барған бетте!

– Ым!

– Не?

– Иә дедім ғой.

Сонан соң... Жұп-жұмыр қос тақымның ортасында асау үйретіп жүргендей ме... Ұста дүкенінде

билеты.

- А на какой срок? – к дочери снова вернулся розовый лик и цвет неба в глазах.

– Погуляем не спеша, с месяц...

- Месяц... Другой. Третий. Сами решайте.

..Пропадая-появляясь, возникая-исчезая, шел долго. По направлению к базару. И ежедневно так. Жажда же не дает покоя...

Гнусавый тщедушный старичок продолжал втолковывать нравоучения своему прыщавому длинноногому сыну.

- В твои дзигитские годы я не ходил с коня. Нессчастливая моя молодость, позертвованная вам. Сказал же, не мозесь уситься, зенись. Хотел посвататься к досери соседа Кудайбергена. Заупрямился, зирная, мол. Сто в этом плохого? Не знаешь выгоды, пес. Зимой – тепло, летом – тень...

- Да, ладно, пап, прекрати-ка, – так же защищался сын.

- Ой, беда! Был, словно вдутый в рот ребенок...

..Остановливаясь в каждом городе, просыпались в одной постели. В первые дни, когда пытался отстраниться от нее, слышал уже привычный возглас:

- Что-о?!? Вся эта манна небесная, наверное, не упала, свисая, с небес. Благодаря мне. До смерти люблю тебя. Что-о?

- Ладно, хорошо. Я тоже, – мямлил он. Грива его обвисала.

- Если ладно, то избавься от торговки водой. Сразу по приезду!

- М...

- Что-о-о?!?

- Да, сказал же уже.

После этого... На кого он похож? На обхваченного кругом колен, лежащего между ними, укротите-

шоқ көсеп, күмпілдетіп көрік басып жатқандай ма... Базар емес, құдды жәннат бағында сайран салғандай ма... Бойын алақызба есірік сезім меңдеп Жарбайдан шыққан жалғыз ұлға әйтеуір тізгін бермей қойған.

Қызығы тарап, қызуы басылмастай көрінген сапардан оралысымен салып-ұрып кәдімгі Әлима сына келген. Ығы-жығы кезек сирегенде ғана жанарын көтерді.

– Барсың ба? – Жай ғана жымиды. Шыны ыдыс сынбады. Айналасын көзге көрінбес мұңмен құрсаулап тастаған екен.

Екі қасының ортасындағы тарыдай мең балалап, жүзіне құмырсқаның ізіндей білінер-білінбес боп жайыла бастапты.

– Жарбайдан апам келген. Сені іздеп жүр. Қол-аяғым сырқырайды дейді. «Бұ заманда бастық болған бала қолға тұра ма», – деп уайым төгіп кетті.

– Ым...

- Қашан көшіріп аламыз? – деді үнсіз тұрып-тұрып.

– Театрға да бармадық қой, Дәурен.

– Жақсы спектакльдер ойналып кетіпті...

...Батып-шығып, шығып-батып ұз-зақ жүрді. Бет алысы базар-ды. Күндегісі осы. Шөл ғой шыдатпай жүрген... Алдынан тағы кезіккенін көрдің бе?

– Әдірем қал, – дейді кемпір мәз боп, қолын мықыр шалдан асыра сілтеп.

– Қаладан тоқал іздеп жүрмін деуін. Басқа түгіл саған ақсақ мен ұстатпаспын.

– Өйтіп құтырма! Сөп сұлдырып қоярмын. Әлі күнге қымыз ішіп, сал-сая сеп сүрмін. Ә-ә... Давай әдірісінді айт!

– Қой, жазған! Балалардан ұят-дағы.

Ұзын сирақ, безеу бет бала мен күмірә болғыр қыз

ля строптивой лошадки? На того, кто в кузнечной мастерской, шуруя огонь, раздувая меха, стучит по наковальне? Или того, кто расчетливо путешествует не по базару, а по сладкой неге? Горячие и пьянящие чувства, охватив натуру, не давали одинокому выходцу из Жарбая натянуть удила.

Не потеряв интереса, не остудив жар, как только вернулся из поездки, мигом помчался к Алиме. Только когда рассеялась беспорядочная очередь, увидел ее облик.

- Живой? – только лишь улыбнулась. Стеклопанная посуда не разбилась. Заметно окружила себя невидимой глазу грустью.

Родинка посреди бровей, напоминавшая просяное зернышко, размножаясь, еле заметно начала расходить по лицу, словно муравьиные следы.

- Приезжала из Жарбая матушка. Искала тебя. Ноют, сказала, руки и ноги. Разве в это время удержишь в руках сына, ставшего начальником, сетовала она, рассыпая треволнения.

- Г-хм...

- Когда ее перевезем? – Пробормотал он, после некоторого молчания.

- И в театр не сходили, Дәурен.

- Интересные спектакли уже прошли...

..Пропадая-появляясь, возникая-исчезая, шел долго. По направлению к базару. И ежедневно так. Жажда же не давала покоя.

- Сгинь, – отмахивалась от гнусавого старичка движением руки старушка.

– Смотри-ка, говорит, решил в городе найти новую жену. Не то, что другие, даже я хромая не дам себя догнать.

- Не сути так! Заставлю сипать траву. До сих пор пью кумыс, хозу, ем конину. Ә-ә... Давай свой адрес.

- Отстань, грешник! Перед детьми стыдно.

В это время длинноногий, прыщавый юноша и,

бұл кезде бір-бірін көзбен шағып жеп, ыржалаң қағып балмұздақ жалап тұрған...

Сол күні жас отау тігеміз деген тілекпен мына тұрған «Неке сарайына» Сырғалыны жайнатып кіріп-шыққан.

– Бір ай тез өтіп, той тарқап, шетелге шығып келсек екен, – деп Сырғалы сарғайған.

– Африкаға ма? – Астапыралла, айдың-күннің аманында аузына түскен сөздің түрін қарашы. Болашақ жұбайы батқан күннің бояқ сәулесіне малып алғандай күреңітіп кетті.

– Жоқ, Жарбайға. Арасы тым жақын деп есіттім.

Екеуі де абайсыз айыбын шәйіп жарыса күліп жіберген.

Түс ауа жаны жай таппай алып-ұшып жұмысына келгенде:

– Әлимань «Жедел жәрдем» алып кетті!

– Су ішіп құлады!

– Суы несі, у ішіп жығылды! Ішкізді, ойы-бай, ішкізді!

– Ішінде жеті айлық нәрестесі бар! – десіп қатын-қалаш онсыз да алау-жалау дүниенің аспан астын жаңғырықтырып жатты.

Көз алды дөңгеленіп жүре берді. Жалма-жан кері ұмтылған. Аурухананың есігі алдында Сырғалымен соқтығысып қала жаздады. Бұл қайдан жүр?!

– Не?! – деді қалт тұра қалып. Таңертеңгі қызылшырайы өңіп, аспан түстес көгілдір көзі ақайранданып кетіпті.

– Кес-кестеме!

– Не?!

Операция столының жанына бұза-жара жет-

будь она неладна, девушка с одноглазым пупком, впившись и, пожирая, друг друга глазами, зубоскалили и лизали мороженное....

В тот день они вместе с сияющей Сыргалы посетили «Дворец бракосочетания», подали заявление о браке.

- Скорее бы прошел этот месяц, устроилась свадьба, чтобы поехать за границу, – размечталась Сыргалы.

- В Африку, что ли? Астафыралла, надо же, в здравом уме на язык попало именно это. Будущая супруга, как будто ее окунули в красочный отсвет закатывающегося солнца, покраснела.

- Нет, в Жарбай. Слышала, расстояние между ними небольшое.

Оба неожиданно рассмеялись, опережая друг друга и очищаясь от напряжения.

После обеда, не найдя успокоения в душе, впопыхах прибежав на работу, услышал:

- Алиму забрала «Скорая помощь»!

- Выпила воду и упала, говорят.

- Какую воду, выпила яд! Вынудили выпить, ой-бай, вынудили!

- Носила в себе семимесячного ребенка! – голосили женщины, сотрясая поднебесную и без того перевернувшегося мира.

Перед глазами пошли круги. Тут же повернул обратно. Перед входом в больницу чуть не столкнулся с Сыргалы. Что она здесь делает?

- Что-о?! – воскликнула, резко остановившись. Утренний румянец побагровел, глаза цвета неба побелели.

- Пропусти!

- Что-о-о?!

Пробился к операционному столу. Пожилой хи-

кен. Түп-тұтас аққа тұмшаланған кәрі хирургтің көзі шегірленіп кетті. Жанындағы екі мейірбике әзірейіл көргендей бажылдап жіберді.

– Тоқтаңыз! – Сабыр ет!

– Біз қолдан келгеннің бәрін жасадық.

Беті әлгінде ғана жабылған мәйіт орнынан ақ нұр боп қайта көтерілген. Кәдімгі Әлимасы.

Судағы бейнедей қалықтап кеп аңтарылып қалған мұның жанына жетіп тоқтады. Мұңайып, кінәлай қарап сәл бөгелді де, будай ыдырап төбеге сіңе берді. Қасында көктемгі алма ағашы гүліндей ақ көбелек қалт-құлт ұшып қоса кетіп барады...

...Батып-шығып, шығып-батып ұз-зақ жүрді. Бет алысы базар-ды. Күндегісі осы. Шөл ғой шыдатпай жүрген...

Дембіл-дембіл алдын кес-кестеп басынды-ау бұлар. Ақсақ кемпір мен мықыр шал жоқ, зымзия.

Ұзын сирақ, безеу бет бала күмірә болғыр қыздың жалаңаш белінен қапелімде біреу тартып әкетіндей тас қып құшақтап алыпты.

– Жеп қояйын ба? – дейді.

Бәлекеттің қолының сырықтайын көрдің бе, - жалаңаш белден асып қыздың өңір тиегін сипалап жатыр.

– Тоясың ба? – дейді онысы көзін жайнақтатып.
– Тоймасам тағы жейм.

Былтыр піштірген қызыл өгіздің обалына қалған, Алла, ашқарақ ит-ай! Жәнді әріп танымай жүріп, әкесін жолда қалдырғандай екен...

...Дәл неке қияр сәтте аспанға көтеріліп кеткен ақ нұр Дәуреннен басқа жан баласына көрінбей судағы бейнедей сырғанап кеп Сырғалы екеуінің ортасына түсе берген.

рург, полностью покрытый белым, смотрел на него посережними глазами. Две медсестры рядом с ним, словно увидев Газраила*, заверещали:

- Остановитесь! Сюда нельзя!

- Примите соболезнования... Мы сделали все, что могли.

Вдруг.. только что накрытый белым труп поднялся светлым сиянием. Самая настоящая его Алима.

Воспарив, словно видение над водой, остановилась рядом с ним, перепуганным до смерти. Не долго посмотрев на него с тоской и укором, стала улетучиваться, как пар, впитавшийся в потолок. Вокруг нее и вместе с ней улетали порхающие бабочки, похожие на цветы весенней яблони.

...Пропадая-появляясь, возникая-исчезая, шел долго. По направлению к базару. И ежедневно так. Жажда же не давала покоя.

Совсем обнаглели они, толкаясь и перерезая дорогу. Нет старушки, ноги которой одолены ревматизмом и старика-коротышки след простыл.

Длинноногий и прыщавый юноша крепко-накрепко обнимает девушку, да превратись она в кувшин, за обнаженную талию так, как будто кто-то намеревается отнять ее.

- Хочешь, съем тебя? – спрашивает у нее.

Посмотри на руку бедокура, – обвив обнаженную талию, она шаловливо гладит верхнюю пуговку короткой кофточки девушки.

- А насытишься? – игриво шепчет она, стреляя глазками - Не насыщусь, – так снова буду есть.

Жаль кастрированного красного быка, зарезанного в «прослом» году во благо этого голодного пса! До сих пор, толком не отличая букв, оставил отца своего на обочине дороги...

Светлое видение, в момент бракосочетания, никем, другим кроме Даурена, незамеченное, паря, остановилось между ним и Сырғалы.

Бұ жолы мұңайып та, кінәлап та қарамады. Тұнжыр тартқан жанарында баяғы үміт оты өшіп, үрей мен мазасыздық шүпілдеп тұрды.

– Жо-жоқ, – дегендей ернін тістеп, жанұшыра бас шайқады. – Жо-жоқ!

Көктемгі алма ағашы гүліндей бір шөкім ақ көбелек ғайыптың ақ нұры мен Дәуреннің арасында қалт-құлт, қалт-құлт ұшып байыз табар емес.

Көз алды бұлдырап, ақ гүлдер жауып кетті. Музыка болса кернейлетіп, Бекболат «Елім меніңді» аңыратып жатты. Ес-түссіз талып құлаған...

Содан бері түсінде ақ көбелектердің соңынан қуып діңкелеп, аңқасы кеуіп оянады.

– Некесіз жаратылған сәби екі дүниеде де шырылдап әкесін іздеумен өтеді, – десін әлдекім базарға кеп кіргенінде. Біте қайнасқан үн.

Айналасын тінте қараған, қап арқалаған құла тасқынның мұнымен ісі жоқ, тоғытылған қойдай ығып барады.

Е, тәйірі-ай, жалғызының тойына кеп топалаңын көріп Жарбайына бәйіт айтып жылап қайтқан шешесінің даусы екен ғой. Бала күнде естігені құлағында тіріліпті.

Кәдімгі Әлимасы тұратын орынға кеп (Базар қожасы әлдеқашан тегістетіп жіберген) мешел болған баладай құйрығын төсей кетті.

– Су беріңдерші. Су! Су!

Ылғи отырып жатып айтатын осы бір ауыз жалыншыты ләмінен бұ жолы да жаңылмады. Кімнен сұрағаны белгісіз. Өзі де жауап күтпес.

Содан қас қарайғанға шейін тырп етпейді. Дағдысы осы.

Ақ көбелектер... Қалт-құлт еткен ақ көбелектер...

На этот раз оно смотрело без тоски и укора. На печальном облике вместо угасшей прежней надежды плескались лишь тревога и беспокойство.

- Не-нет, – словно умоляло оно, прикусив губу, и покачивая головой. – Не-нет!

Стайка белых бабочек, похожих на цветы весенней яблони, порхая между Дауреном и светлым видением из небытия, не унимали свою дрожь.

В глазах зарябило, они покрылись яблоневыми цветами. А музыка гремела гимном «Моя Отчизна». Упал без сознания...

С тех пор, гонясь во сне за белыми бабочками, просыпался, обессилив и иссушив зев.

- Незаконнорожденный ребенок в поисках своего отца не находит себе места в обоих мирах, – услышал голос у входа на рынок. Жгуче расплавленный голос.

Пристально оглянувшись вокруг, в сплошном потоке мешочников никому до него дела нет, плывут, как бараны в воде.

Э, надо же, оказывается это голос матери, побывавшей на свадьбе единственного сына и видевшей все перипетии ее, а затем с плачем вернувшейся в свой Жарбай. Ожила в ушах речь, услышанная еще в детстве.

Придя на то место, где Алима продавала воду, а хозяин базара давно закатал асфальтом, словно ребенок-инвалид, уселся на землю.

- Дайте воды. Воды! Воды!

И на этот раз не сбился с тона этой жалобной просьбы, повторяемой всегда на этом месте. Только неясно, к кому он обращался. И сам он не ждал ответа.

До самой глубокой ночи не сдвинулся с места. И это превратилось в привычку.

Белые бабочки... Порхающие белые бабочки...

